

“ประเด็นด้านสิ่งแวดล้อมที่ส่งผลกระทบต่อการค้าระหว่างประเทศ”

กระแสการค้าโลกในปัจจุบันมีแนวโน้มเชื่อมโยงเรื่องสิ่งแวดล้อมกับการค้ามากขึ้น เนื่องจากความตกลงพหุภาคีด้านสิ่งแวดล้อมส่วนใหญ่ไม่สามารถบังคับใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ จึงทำให้มีความพยายามที่จะเชื่อมโยงเรื่องการค้าระหว่างประเทศกับการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมเข้าด้วยกัน เพื่อช่วยบังคับให้ความตกลงด้านสิ่งแวดล้อมมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มประเทศพัฒนาแล้ว ที่มักจะกำหนดมาตรฐานสินค้าที่เข้มงวดโดยเชื่อมโยงไปกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม รวมทั้งพยายามผลักดันให้ประเทศกำลังพัฒนาอื่นๆ ปรับเปลี่ยนมาใช้มาตรการในระดับที่ใกล้เคียงกัน นโยบายดังกล่าวทำให้เกิดข้อสงสัยว่าเป็นการกำหนดมาตรการโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อรักษาสิ่งแวดล้อม หรือเป็นเครื่องมือกีดกันทางการค้าซึ่งขัดต่อหลักการการค้าเสรี

ปัจจุบันความตกลงพหุภาคีทางด้านสิ่งแวดล้อมที่สำคัญ และมีผลกระทบต่อการค้า ประกอบด้วย

๑. พิธีสารมอนทรีออลว่าด้วยสารทำลายชั้นบรรยากาศโอโซน (The Montreal Protocol on Substances that Deplete the Ozone Layer) วัตถุประสงค์เพื่อควบคุมการผลิต การใช้ การจำกัด การลด หรือยกเลิกการใช้สารเคมีที่ทำลายโอโซนในชั้นบรรยากาศสตราโตสเฟียร์ ซึ่งประเทศภาคีจะต้องจำกัดการปล่อยสารที่ทำลายชั้นบรรยากาศ ได้แก่สาร Chlorofluorocarbons หรือ CFCs อย่างไรก็ตาม จะมีการใช้สารเคมีที่สามารถใช้แทนสาร CFCs ได้คือ สาร HFC ๑๓๘a ที่มีสิทธิบัตร และได้รับการยอมรับในหลายประเทศ จึงทำให้มีราคาแพงมาก ส่งผลให้เกิดภาระต้นทุนที่สูงขึ้นสำหรับประเทศภาคีที่มีความจำเป็นต้องผลิตสินค้าที่ใช้สาร CFCs ในอุตสาหกรรม เช่น การผลิตตู้เย็นหรือเครื่องปรับอากาศ เป็นต้น

๒. พิธีสารเกียวโต (Kyoto Protocol) วัตถุประสงค์เพื่อให้กลุ่มประเทศพัฒนาแล้วลดปริมาณการปล่อยก๊าซเรือนกระจก ประกอบด้วย คาร์บอนไดออกไซด์ มีเทน ไนตรัสออกไซด์ และ ซัลเฟอร์เฮกซะฟลูออไรด์ ก๊าซในกลุ่มไฮโดรฟลูโอโรคาร์บอน และก๊าซในกลุ่มเปอร์ฟลูออโรคาร์บอน เข้าสู่บรรยากาศโลก ผลของพิธีสารนี้ทำให้ประเทศพัฒนาแล้วลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก และส่งผลต่อเนื่องสู่บริษัทของประเทศกำลังพัฒนาที่เข้าไปลงทุนในประเทศพัฒนาแล้วนั้น ที่จะมีภาระต้นทุนในการผลิตมากขึ้น จากการซื้อคาร์บอนเครดิตเพื่อใช้ในการผลิตเพิ่มจากการที่ประเทศพัฒนาแล้วลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก เป็นต้น

๓. อนุสัญญาบาเซลว่าด้วยการควบคุมการเคลื่อนย้ายและการกำจัดของเสียอันตรายข้ามแดน (The Basel Convention on The Control of Transboundary Movements of Hazardous Wastes and their Disposal) วัตถุประสงค์เพื่อ ลดความเสี่ยงจากความเสียหายที่จะเกิดขึ้นกับมนุษย์และสิ่งแวดล้อม ตรวจสอบ ติดตามการเกิดและการเคลื่อนย้าย “กากของเสียอันตราย” โดยกำหนดกลไกในการแจ้ง (Notification) และการรับรองการแจ้งล่วงหน้า (Prior Informed Consent) เกี่ยวกับการนำเข้า หรือการส่งออกของเสียอันตราย ซึ่งจะครอบคลุมถึง “ขยะอุตสาหกรรม” ซึ่งการกำหนดมาตรการการเคลื่อนย้ายของเสียที่เป็นอันตราย จะทำให้

เพิ่มขึ้นตอนและต้นทุนในการขนส่งสินค้าเหล่านั้น อีกทั้ง มีการห้ามมีการค้าของเสียอันตรายกับประเทศที่ไม่ได้เป็นภาคีซึ่งเป็นเหมือนการเลือกปฏิบัติระหว่างประเทศในภาคีและนอกภาคี

สิ่งที่กล่าวมาข้างต้น คือการยกตัวอย่างของผลกระทบที่มีต่อการค้าหลังจากมีการกำหนดมาตรการทางด้านสิ่งแวดล้อม ปัจจุบัน ประเทศไทยได้แสดงความสนใจในการเข้าร่วมความตกลงที่ครอบคลุมและก้าวหน้าสำหรับหุ้นส่วนทางเศรษฐกิจภาคพื้นแปซิฟิก หรือ CPTPP (Comprehensive and Progressive Agreement for Trans-Pacific Partnership) ที่ประกอบไปด้วยประเทศพัฒนาแล้วที่มีมาตรฐานด้านสิ่งแวดล้อมที่ค่อนข้างสูง และมีการบรรจุข้อบทที่เกี่ยวกับด้านสิ่งแวดล้อมที่มาตรฐานสูงใน CPTPP เช่น สมาชิกต้องควบคุมการผลิตและการใช้สารที่ส่งผลให้ชั้นบรรยากาศลดลงหรือหมดไป โดยคำนึงถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชน หรือ สมาชิกต้องป้องกันไม่ให้เกิดมลพิษแก่สิ่งแวดล้อมทางทะเลจากเรือ

การกำหนดมาตรฐานทางสิ่งแวดล้อมขั้นสูงเหล่านี้มีผลกระทบทั้งทางบวกและทางลบ กล่าวคือ ในด้านบวก จะเป็นการยกระดับมาตรฐานการคุ้มครองด้านสิ่งแวดล้อมของไทยเพื่อปรับตัวให้ทันกับโลกยุคปัจจุบัน เพื่อป้องกันการใช้มาตรการทางด้านสิ่งแวดล้อมของประเทศที่พัฒนาแล้วในการกีดกันทางการค้า และเพื่อรักษาสิ่งแวดล้อมและสุขภาพของประชาชนภายในประเทศ แต่สำหรับด้านลบ เนื่องจากไทยอาจยังไม่พร้อมที่จะปฏิบัติตามมาตรฐานด้านสิ่งแวดล้อมที่สูง ไทยยังขาดกฎระเบียบเกี่ยวกับการค้าและการลงทุนในสินค้าและบริการด้านสิ่งแวดล้อม จึงอาจเกิดความสับสนต่อการผิดพันกรณีที่ผูกพันตามความตกลงได้ และการเข้าร่วมความตกลงที่มีระดับมาตรฐานด้านสิ่งแวดล้อมที่สูงนั้น อาจจะเป็นการเปิดโอกาสให้ประเทศสมาชิกอื่น เข้ามามีส่วนในการตรวจสอบความคุ้มครองด้านสิ่งแวดล้อมของไทย ซึ่งอาจนำไปสู่กระบวนการฟ้องร้องได้หากไทยทำผิดมาตรฐาน อีกทั้งยังเพิ่มต้นทุนทางการค้าของผู้ผลิตสินค้าและบริการอีกด้วย ดังนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและภาคเอกชนของไทยจึงควรเริ่มให้ความสนใจในเรื่องนี้อย่างจริงจัง เนื่องจากอาจจะมีผลจำเป็นต้องมีการปรับปรุงกฎหมายให้สอดคล้องกับพันธกรณีในอนาคต

นายขจรศักดิ์ คุปต์กาญจนากุล
นักวิชาการพาณิชย์ปฏิบัติการ
สำนักเจรจาการค้าบริการและการลงทุน
สิงหาคม ๒๕๖๑